

Türkiye ve Avrasya Ülkeleri Ekonomilerindeki Finansal Risklerin Reel Ekonomik Büyümeye ve Devlet Borçlanmasına Etkileri: 2000-2013

Effects of Financial Risks in Turkish and Eurasian Economies on Real Economic Growth and Public Sector Borrowing: 2000-2013

Dr. Yusuf Ziya Tengiz (Kadir Has University, Turkey)
Dr. Emine Şule Gökseml (Yeditepe University, Turkey)
Dr. Ali Gökseml (Istanbul Technical University, Turkey)

Abstract

The effects of global and economical crisis on Turkey and Eurasian countries depend strongly on countries' dependence ratio of foreign trade, on integrations and economic structure. Real economic growth of Russian and Belarus economies is affected by Euro and US-dollar rate of exchange (RoE), Kazakhstan's economy by Euro RoE, Turkmenistan's by Euro exchange and interest and Turkish economy by Euro RoE and consumer price index (CPI). The effect of public borrowings ratio on gross domestic product is affected in Russian economy by Euro RoE, CPI and interests 1 and 2, in Kazakhstan economy by US dollar RoE and interest, in Belarus economy by US dollar RoE, interest and CPI, in Turkmenistan's by Euro RoE and interest and Turkish economy by interest and CPI. Russia must regulate improving economy politics in Euro exchange, interest and CPI indicators to increase real economical growth and decrease ratio of public borrowings on gross domestic product. Kazakhstan must focus on Euro RoE, US dollar RoE, interest and CPI indicators. The same situation is valid for Belarus. Turkmenistan must give importance to Euro exchange and interests in its politics of economy. Turkey must take Euro exchange, CPI and interests into consideration. Thereby real economy growth will increase and ratio of public borrowings on gross domestic product will decrease. To decrease shocks against fragility, to develop global competition strength and decrease of foreign-source dependency, Turkey and Eurasian countries must develop new strategies and constitute and develop economy politics for global competition capacity.

1 Giriş

2000 yılından itibaren yaşanan küresel ekonomik krizler, ülke ekonomilerin makroekonomik temelleri üzerinde büyük erozyonlara sebep olmuştur. Küresel ekonomik krizler, ülkelerin özellikle döviz, faiz ve enflasyon dengelerini alt üst etmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde ekonomik kırılganlığı arttırmaktadır. Bu durumda finans piyasaları, temel işlevini ve istikrarını kaybetmektedir. Finans piyasalarındaki yüksek dalgalanmalar da finans ve reel sektörü olumsuz etkilemektedir. Örneğin özel sektör firmaları ve bankalar, döviz üzerinden borçlandıkları için yerel para birimlerinde hızla borçları artmaktadır. Bunun yanında üretim yapan firmaların hammadde fiyat artışları sebebiyle maliyetleri de artmaktadır. Tüm bu değişimler, hem ülke ekonomisini, hem de faaliyet gösteren kurumları olumsuz etkilemekte ve ülke ve kurumların rekabet avantajını kaybetmelerine sebep olmaktadır.

Özellikle 2008 yılında yaşanmış olan ekonomik krizlerin temelinde finansal riskler yatmaktadır. Finansal riskler olarak fiyat riski, döviz kur riski ve faiz riski dikkate alınmıştır. Finansal risklerin yüksek olması sebebiyle ekonomiler, dışsal şoklardan dolayı büyük zararlara uğramaktadır. Finansal risklerin belirlenmesi ile birlikte gerekli tedbirler alındığı takdirde reel ekonomik büyüme sağlanabilmekte ve borçlanma istikrarlı hale gelebilmektedir. Türkiye'nin, Avrasya Ülkeleri ile yoğun dış ticaret hacmi olması sebebiyle Türkiye'nin de finansal risklerden zarara uğraması, birçok Avrasya Ülkesini olumsuz etkileyecektir. Bu sebepten dolayı Türkiye ekonomisindeki finansal riskler de bu çalışmada analiz edilmiştir.

Çalışmanın amacı, finansal kırılganlığı yüksek olan Avrasya ekonomilerinde ve Türkiye ekonomisinde finansal risklerin belirlenmesi ve bu risklerin, reel ekonomik büyümeye ve borçlanmanın, GSYİH'a oranına olan etkilerin ortaya konulmasıdır. Finansal risklerin, reel ekonomik büyümeye ve borçlanmaya olan etkilerini belirlemek için regresyon analizi kullanılmıştır. Modelde, reel ekonomik büyüme ve borçlanmanın, GSYİH'a oranı bağımsız değişken, finansal riskler de bağımlı değişken olarak belirlenmiştir.

2 Avrasya Ülkeleri

Avrasya ülkeleri, şu ülkelerden oluşmaktadır:

- 1) Azerbaycan
- 2) Özbekistan
- 3) Beyaz Rusya
- 4) Rusya Federasyonu
- 5) Gürcistan
- 6) Tacikistan

- 7) Kazakistan
9) Kırgızistan
10) Ukrayna
- 8) Türkmenistan
9) Kırgızistan
11) Moldova

Çalışmada kişi başına GSYİH'sı en yüksek ilk 4 ülke, analiz kapsamına alınmıştır. Avrasya ülkelerinin 2013'de kişi başına GSYİH'sı, tablo 1'de gösterilmiştir.

Ülke	Kişi Başına GSYİH (US-\$)	Ülke	Kişi Başına GSYİH (US-\$)
Rusya Federasyonu	6.834,00	Gürcistan	2.070,85
Kazakistan	5.190,71	Moldova	1.038,40
Belarus (Beyaz Rusya)	4.858,44	Özbekistan	845,74
Türkmenistan	3.269,66	Kırgızistan	574,82
Azerbaycan	3.214,30	Tacikistan	462,48
Ukranya	2.094,12		

Tablo 1. Avrasya ülkelerinde kişi başına GSYH **Kaynak:** IMF-Raporu

Türkiye'nin 2013 yılında kişi başına GSYH'si ise 8.492,6 US-\$'dır. Tablo 1'de açıklandığı gibi analizde, Türkiye ile birlikte kişi başına GSYH'da ilk 4 Avrasya ülkesinde olan Rusya Federasyonu, Kazakistan, Beyaz Rusya, Türkmenistan kullanılacaktır.

3 Finansal Riskler

3.1 Genel Açıklama

Gelişen ve değişen ticaret ilişkileri içerisinde, risk de çeşitli boyutlarda kendisini göstermiştir. Genel anlamda risk, nesnel olarak belirlenebilen kaybetme olasılığı olarak tanımlanmaktadır. Teorik olarak risk, beklenen değer ile gerçekleşen değer arasındaki hem olumlu hem de olumsuz sapmaları içermesine rağmen; genellikle risk kavramı olumsuz (aleyhte) sapmalar olarak algılanmaktadır. Günlük yaşamın hemen her alanında kullanılan risk kavramı, çalışmada beklenen değer ile gerçekleşen değer arasındaki fark olarak değerlendirilecektir.

Çalışmada finansal riskler kapsamında ülke ekonomilerini etkileyen 3 ana risk unsuru analiz edilecektir:

- 1) Döviz Kur Riski
- 2) Faiz Oranı Riski
- 3) Fiyat Riski (Enflasyon Riski)

3.2 Döviz Kur Riski, Faiz Oranı Riski ve Enflasyon Riski

Döviz kurlarında meydana gelen beklenmedik dalgalanmaların işletmelerin ve ülke ekonomilerin mali durumu üzerinde yarattığı olumsuz etkiye döviz kuru riski (foreign exchange risk) denmektedir. Ekonomik anlamda kur riski döviz kurunda meydana gelen dalgalanmaların bir sonucu olarak, yurt dışındaki yatırımın veya bir işlemin değerindeki kâr veya zarar miktarı olarak tanımlanabilir (Williams, 2002).

Faiz oranı riski, piyasadaki faiz oranlarında olabilecek beklenmedik bir değişiklikten olumsuz etkilenme durumudur (Bieke; Barckow; 2002). Enflasyon riski (fiyat riski), maden/ hammadde/mamul ve ticari malların fiyatlarındaki beklenmedik dalgalanmalardan kaynaklanan zarardır (Bolak, 2004).

4 Türkiye ile Avrasya Ülkeleri Ekonomilerinde Finansal Risklerin Reel Ekonomik Büyüme ve Ülke Borçlanmasına Etkileri: 2000-2013

4.1 Araştırma Yöntemi ve Veri Toplanması

Çalışma için ilgili veriler, çeşitli kaynaklardan derlenmiştir. Özellikle ilgili ülkelerin Merkez Bankaları, IMF'in ülke raporları ve OECD verileri kullanılmıştır. Araştırma yöntemi olarak "Doğrusal Olmayan Regresyon Analizi" kullanılmıştır. Regresyon analizi, bir değişkenin bir veya daha fazla değişkenle arasındaki ilişkinin matematik bir fonksiyonla ifade edilmesidir (Keskintürk; Şahin, 2009). Bağımlı değişkenin, bağımsız değişken veya değişkenlerin doğrusal bir fonksiyonu olmadığı modeller "doğrusal olmayan (nonlinear)" modeller olarak adlandırılmaktadır. Doğrusal olmayan modellerin tahminlenmesi doğrusal (linear) modellerden çok daha zordur. Bu modellerde doğrusal modellerde olduğu gibi bağımsız değişkenlerin basitçe listelenmesi yerine, regresyon eşitliğinin yazılması, parametre işlemlerinin tanımlanması, bunlar için başlangıç değerlerinin seçilmesi ve parametrelere bağlı olarak modele ait türevlerin belirtilmesi gerekmektedir (Yakupoglu, Çiğdem, 1999).

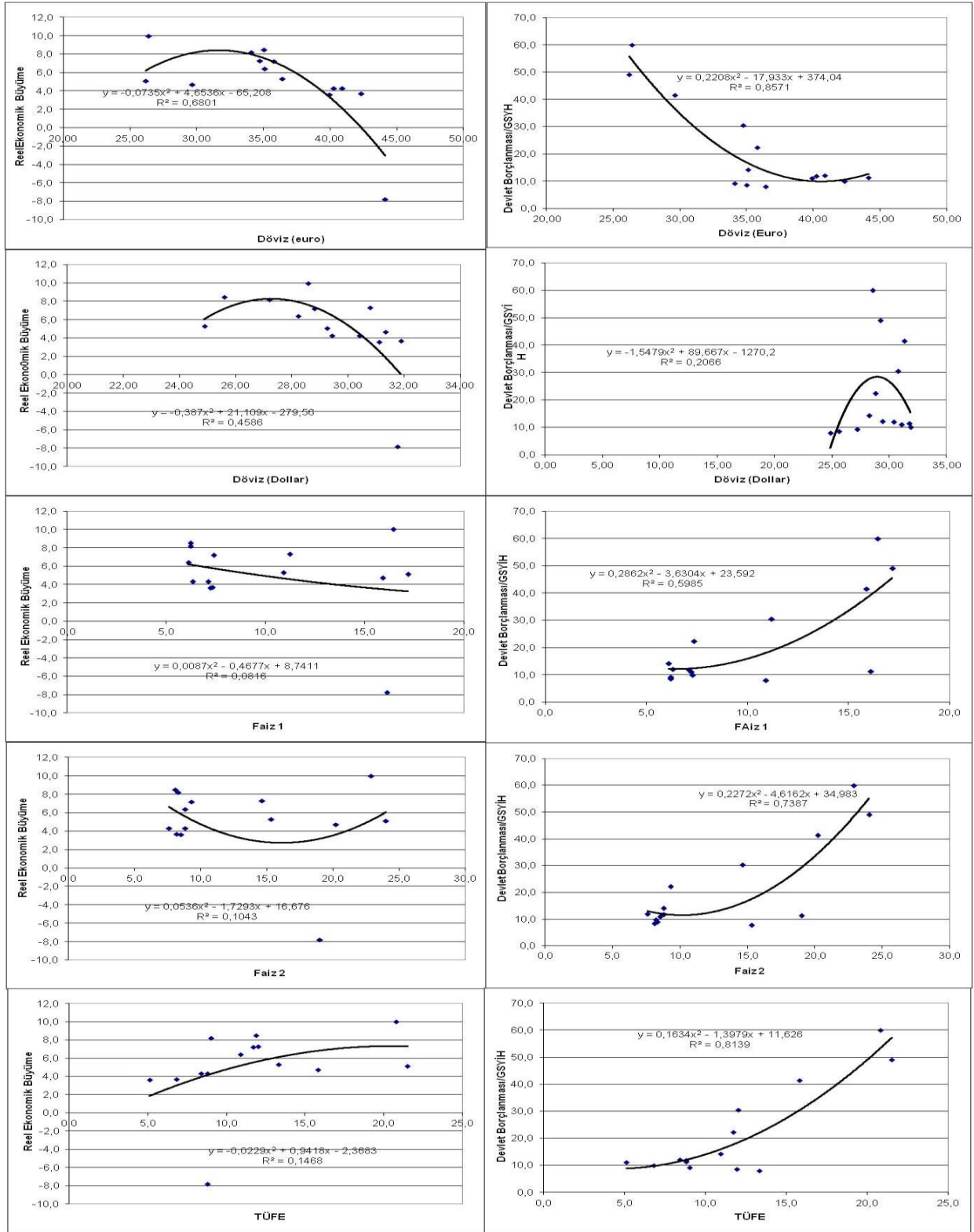
Regresyon analizinde reel ekonomik büyüme ve devlet borçlanmasının GSYİH'a oranı, bağımsız değişken ve döviz kuru(€ ve \$), faiz oranı ve enflasyon, bağımlı değişken olarak kullanılmıştır. Araştırma sonucunda ilgili ülkelerin regresyon analizi için gerekli veriler, aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir. Regresyon analizi için Rusya'nın, Türkiye'nin, Belarus'un, Kazakistan'ın ve Türkmenistan'ın verileri, tablo 2'de gösterilmiştir.

	TÜRKMENİSTAN						TÜRKİYE						
	REB	DB	D (€)	D(US-\$)	Faiz	Enf.	REB	DB	D (€)	D(US-\$)	Faiz	Enf.	
2000	18,2	43,5	5223,90	5672,60		8,0	6,0	52,0	0,57	0,62	64,7	56,4	
2001	20,4	26,9	4806,30	5371,10		11,6	13,5	104,4	1,10	1,23	54,9	53,5	
2002	15,8	19,0	4936,60	5220,20		8,8	9,8	93,0	1,44	1,52	54,2	47,2	
2003	17,1	13,4	5816,90	5146,40		5,6	5,3	85,1	1,69	1,50	42,5	21,9	
2004	14,7	9,0	6266,10	5035,70		5,9	9,4	59,6	1,78	1,43	24,4	8,6	
2005	13,0	5,4	6469,10	5199,80		10,7	8,4	52,7	1,68	1,35	18,5	8,2	
2006	11,4	3,3	6529,80	5200,40		8,2	6,9	46,5	1,81	1,44	16,4	9,6	
2007	11,6	2,4	7126,70	5200,10		6,3	4,7	39,9	1,79	1,31	17,9	8,8	
2008	14,7	2,8	7648,10	5200,10	17,0	14,5	0,7	39,5	1,91	1,30	17,8	10,4	
2009	6,1	2,4	16738,90	11847,10	15,0	-2,7	-4,8	46,1	2,16	1,55	14,4	6,3	
2010	9,2	10,6	18891,60	14250,30	17,5	4,5	9,2	42,4	1,99	1,51	9,3	8,6	
2011	14,7	7,3	20076,70	14432,40	16,0	5,3	7,5	39,2	2,34	1,68	9,2	6,5	
2012	11,0	15,8	20072,00	15632,70		4,9	2,9	38,0	2,31	1,80	10,0	8,9	
2013	7,7	16,4	20054,00	15105,30		5,6	3,5	37,0	2,53	1,91	8,1	7,5	
	KAZAKİSTAN						BELERUS						
	REB	DB	D (€)	D(US-\$)	Faiz	Enf.	REB	DB	D (€)	D(US-\$)	Faiz	Enf.	
2000	9,6	**	134,29	145,41	15,0	10,0	5,7	28,2	650,52	956,40	98,3	200,0	
2001	13,2	**	132,52	147,98	11,1	6,6	4,7	25,6	1302,80	1456,10	66,8	46,1	
2002	9,8	**	144,49	152,75	8,8	6,7	5,0	17,5	1682,40	1774,40	25,2	42,8	
2003	9,3	15,0	169,55	150,02	7,9	7,8	7,0	14,2	2325,60	2053,40	29,5	28,2	
2004	9,6	11,4	168,98	135,91	7,5	6,9	11,4	12,9	2691,00	2163,10	23,7	17,4	
2005	9,7	8,1	165,28	132,91	8,8	7,6	9,4	8,4	2683,40	2156,70	5,9	10,3	
2006	10,7	6,7	158,10	125,98	8,0	8,6	8,1	11,1	2694,30	2145,90	11,4	9,5	
2007	8,9	6,2	167,87	122,54	9,8	8,8	6,8	18,3	2941,90	2146,50	10,7	8,4	
2008	3,2	6,5	176,98	120,32	11,8	9,5	8,2	21,7	3141,90	2136,20	18,8	14,8	
2009	1,2	10,2	206,04	147,58	10,6	6,2	0,1	34,9	3892,40	2791,20	19,9	12,9	
2010	7,3	10,7	195,56	147,50	7,0	7,8	7,7	42,0	3952,20	2982,50	10,7	7,8	
2011	7,5	10,4	204,04	146,61	7,5	7,4	5,5	43,4	6824,10	4928,70	62,4	108,7	
2012	5,0	12,4	191,56	149,10	6,3	5,1	1,5	38,0	10722,80	8346,70	28,4	21,8	
2013	4,5	13,2	202,20	152,23	5,5	4,9	2,2	36,0	11828,30	8902,00	33,9	18,6	
	RUSYA							REB Reel Ekonomik Büyüme (%)					
	REB	DB	D (€)	D(US-\$)	Faiz	Faiz2	Enf.	DB Devlet borçlanmasının GSYİH'a oranı (%) (% des BIP)					
2000	10,0	59,9	26,40	28,57	16,4	22,9	20,8	D (€) Döviz (€)(Yıllık Ortalama; € başına Ülke Para Birimi)					
2001	5,1	49,0	26,19	29,24	17,16	24,0	21,5	D(US-\$) Döviz (US-\$)(Yıllık Ortalama; US-başına Ülke Para Birimi)					
2002	4,7	41,4	29,64	31,33	15,9	20,2	15,8	Faiz Faiz (Ortalama Kredi Yıllık %)					
2003	7,3	30,4	34,75	30,76	11,2	14,6	12,0	Faiz 2 Faiz 2 (Ortalama Yıllık Borçlanma %)					
2004	7,2	22,3	35,80	28,79	7,4	9,3	11,7	Enf. Enflasyon (TÜFE)					
2005	6,4	14,2	35,09	28,22	6,1	8,8	10,9	** Veri Bulunamadı					
2006	8,2	9,1	34,11	27,19	6,2	8,3	9,0						
2007	8,5	8,5	35,02	25,58	6,2	8,1	11,9						
2008	5,3	7,9	36,42	24,87	10,9	15,3	13,3						
2009	-7,8	11,3	44,14	31,74	16,1	19,0	8,8						
2010	4,3	11,8	40,26	30,39	7,1	8,8	8,8						
2011	4,3	12,0	40,88	29,41	6,3	7,6	8,4						
2012	3,6	11,0	39,93	31,10	7,2	8,5	5,1						
2013	3,7	9,9	42,34	31,87	7,3	8,2	6,8						

Tablo 2: Regresyon Analizi için Rusya'nın, Türkiye'nin, Belarus'un, Kazakistan'ın ve Türkmenistan'ın Verileri

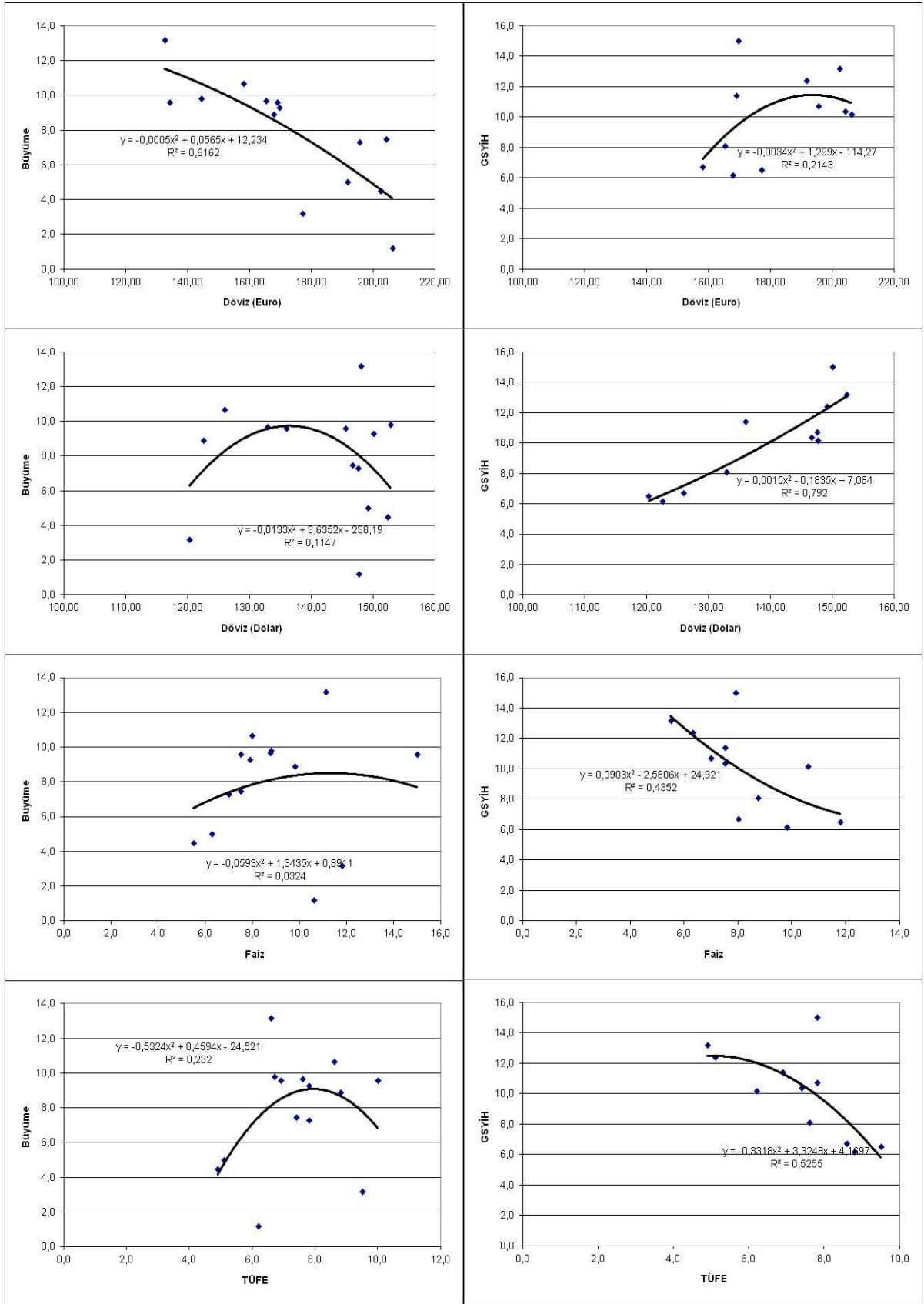
4.2 Türkiye ve Avrasya Ülkelerinde Finansal Risklerin Reel Ekonomik Büyümeye ve Devlet Borçlanmasının, GSYİH Oranına Etkileri: 2000-2013

Bu bölümdeki çalışmada elde edilen temel sonuçlar, ülkelerin ekonomik yapılarına ve dışa bağımlılık ve entegrasyonlarına göre farklılık göstermiştir. Rusya'nın reel ekonomik büyümesini ve devlet borçlanmasının, GSYİH oranını etkileyen faktörlerin regresyon sonuçları, Şekil 1'de gösterilmiştir.

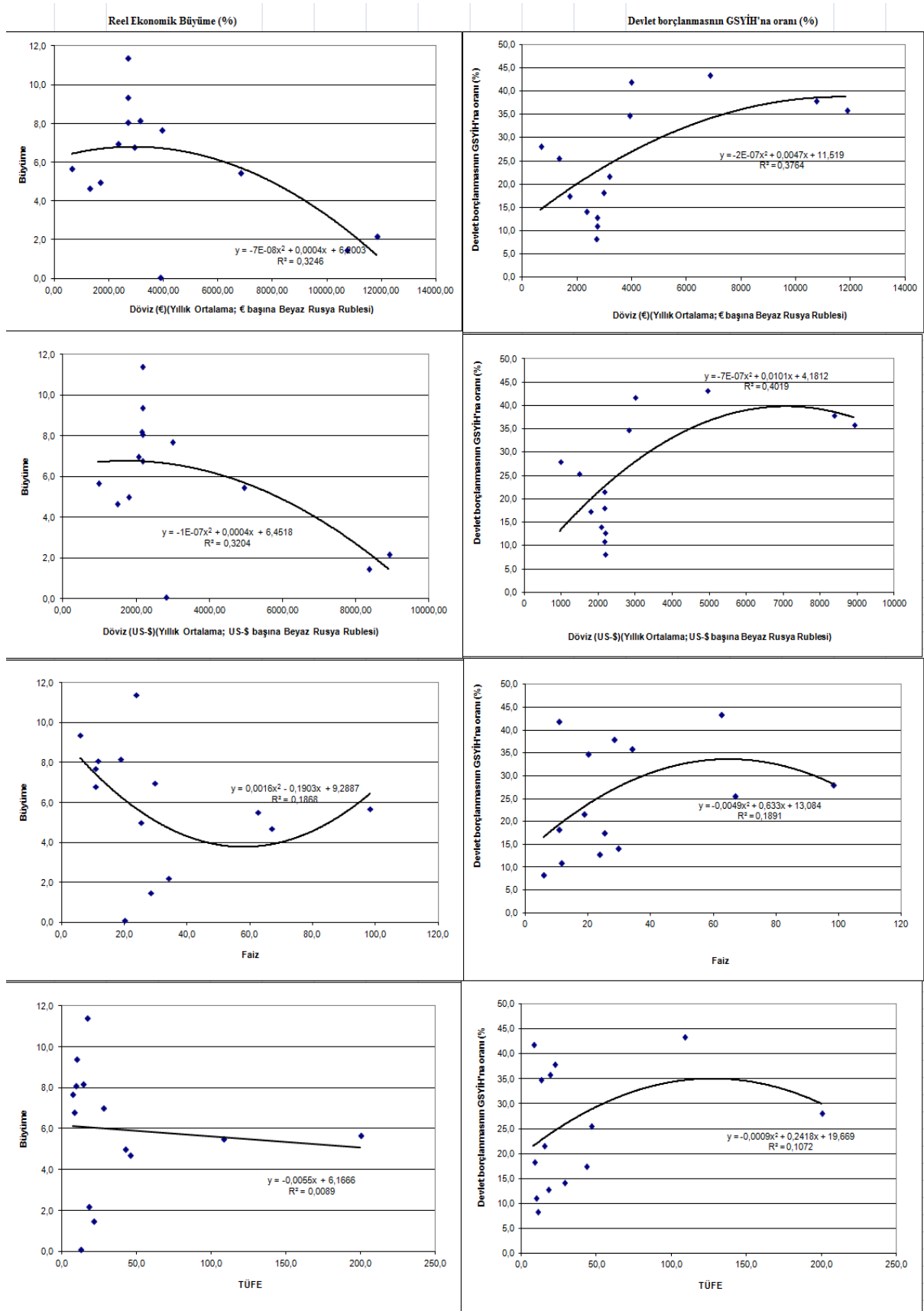
Şekil 1: Rusya'da Reel Ekonomik Büyüme ve Devlet Borçlanmasının GSYİH Oranını Etkileyen Finansal Riskler

Kazakistan'ın reel ekonomik büyümesini ve devlet borçlanmasının, GSYİH oranını etkileyen faktörlerin regresyon sonuçları, Şekil 2'de gösterilmiştir.

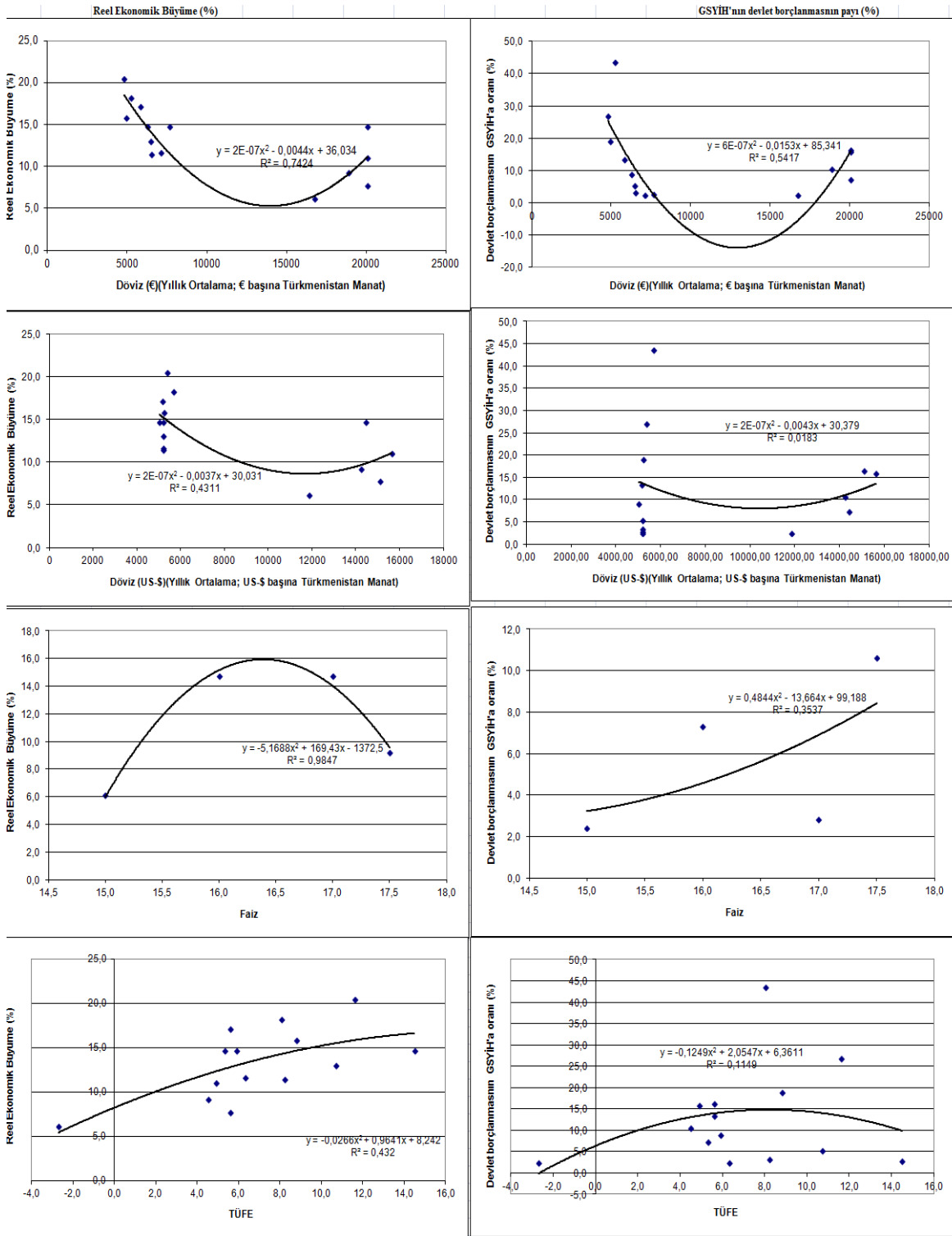
Şekil 2: Kazakistan'da Reel Ekonomik Büyüme ve Devlet Borçlanmasının GSYİH Oranını Etkileyen Finansal Riskler

Belarus'un reel ekonomik büyümesini ve devlet borçlanmasının, GSYİH oranını etkileyen faktörlerin regresyon sonuçları, Şekil 3'de gösterilmiştir.

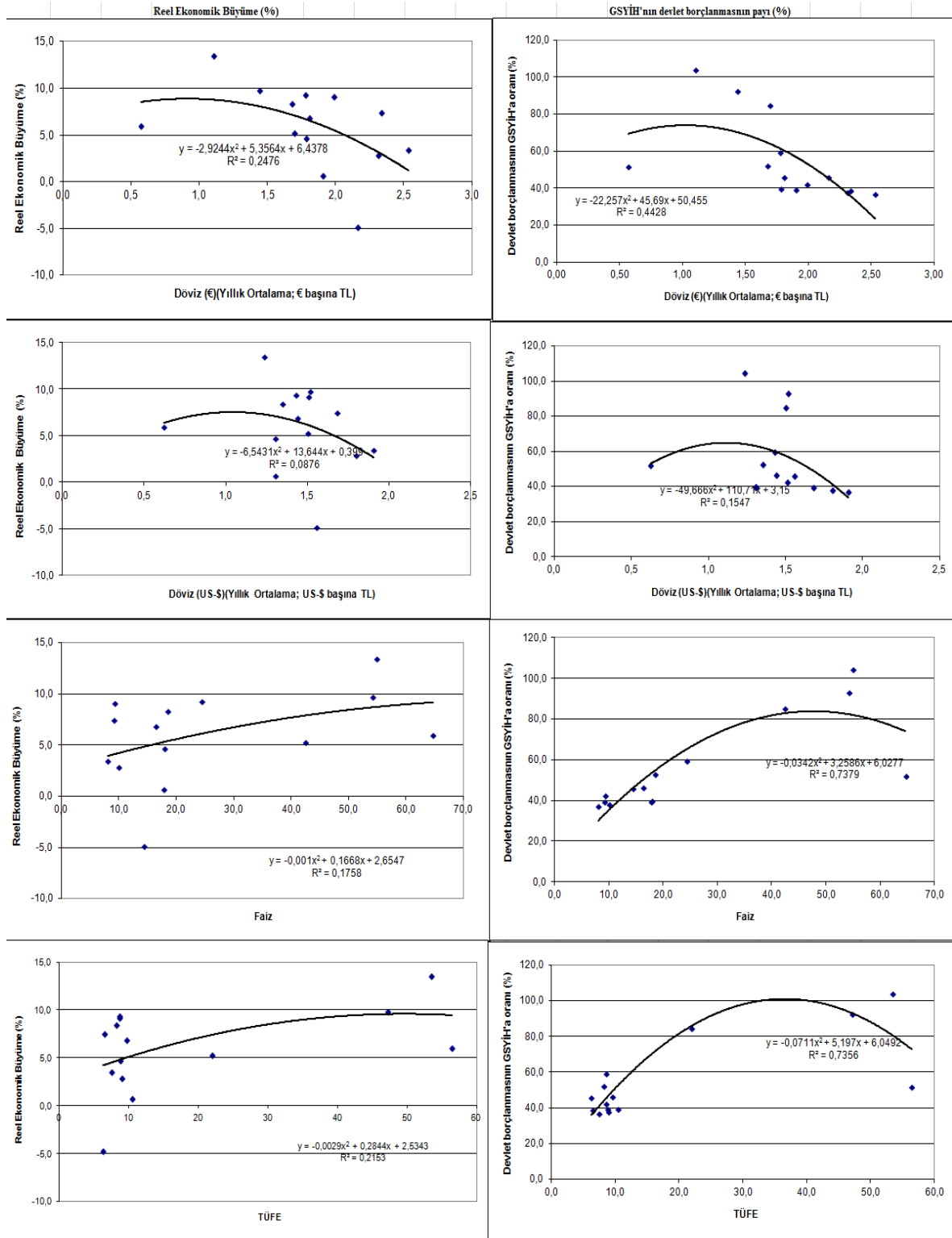
Şekil 3: Belarus'da Reel Ekonomik Büyüme ve Devlet Borçlanmasının GSYİH Oranını Etkileyen Finansal Riskler

Türkmenistan'ın reel ekonomik büyümesini ve devlet borçlanmasının, GSYİH oranını etkileyen faktörlerin regresyon sonuçları, Şekil 4'de gösterilmiştir.

Şekil 4: Türkmenistan'da Reel Ekonomik Büyüme ve Devlet Borçlanmasının GSYİH Oranını Etkileyen Finansal Riskler

Türkiye'nin reel ekonomik büyümesini ve devlet borçlanmasının, GSYİH oranını etkileyen faktörlerin regresyon sonuçları, Şekil 5'de gösterilmiştir.

Şekil 5: Türkiye'nin Reel Ekonomik Büyümeyi ve Devlet Borçlanmasının GSYİH Oranını Etkileyen Finansal Riskler

Rusya ekonomisinde reel ekonomik büyümeyi etkileyen unsurlar döviz € ve döviz US-\$'dır. Reel ekonomik büyüme ile döviz € ve döviz US-\$ bir noktaya kadar (+) yönlü doğrusal ilişki gösterirken bu noktadan sonra (-) yönlü ilişki göstermiştir. € ve US-\$ kuru arttıkça Rusya'da reel ekonomik büyüme düşmektedir. Faiz 1, faiz 2 ve TÜFE için reel ekonomik büyüme ile uyum iyiliği uygun olmadığı için analizde kullanılmamıştır. Devlet borçlanmasının, GSYİH'ya oranını etkileyen unsurlar ise döviz €, Faiz 1, Faiz 2 ve TÜFE'dir. Döviz € arttıkça, Devlet borçlanmasının, GSYİH'ya oranı azalmaktadır. Faiz 1, Faiz 2 ve TÜFE arttıkça Devlet borçlanmasının, GSYİH'ya oranı artmaktadır.

Rusya ekonomisinde Euro kurları, Faiz 1, Faiz 2 ve TÜFE düştüğü takdirde reel ekonomik büyüme artar ve Devlet borçlanmasının, GSYİH'ya oranı azalır.

Kazakistan ekonomisinde reel ekonomik büyümeyi etkileyen unsur döviz €'dur. Döviz US-\$, faiz ve TÜFE için reel ekonomik büyüme ile uyum iyiliği uygun olmadığı için analizde kullanılmamıştır. Devlet borçlanmasının, GSYİH'ya oranını etkileyen unsurlar ise döviz US-\$, faiz ve TÜFE'dir. Döviz US-\$ kuru arttıkça Devlet borçlanmasının, GSYİH'ya oranı artmaktadır. Faiz ve TÜFE arttıkça Devlet borçlanmasının, GSYİH'ya oranı azalmaktadır.

Belarus ekonomisinde reel ekonomik büyümeyi etkileyen unsurlar döviz € ve döviz US-\$. Euro ve US-\$ kurları arttıkça, reel ekonomik büyüme düşmektedir. Faiz ve TÜFE için reel ekonomik büyüme ile uyum iyiliği uygun olmadığı için analizde kullanılmamıştır. Devlet borçlanmasının, GSYİH'ya oranını etkileyen unsurlar ise döviz € ve döviz US-\$. Euro ve US-\$ kurları arttıkça Devlet borçlanmasının, GSYİH'ya oranı da artmaktadır. Faiz ve TÜFE için Devlet borçlanmasının, GSYİH'ya oranı ile uyum iyiliği uygun olmadığı için analizde kullanılmamıştır.

Türkmenistan ekonomisinde reel ekonomik büyümeyi en çok etkileyen unsurlar döviz € ve faizdir. Euro kuru ile reel ekonomik büyüme arasındaki ilişki, bir noktaya kadar (-) yönlü iken bu noktadan sonra ilişki, (+) yönlü olarak gelişmektedir; aralarında doğrusal ilişki bulunmamaktadır. Benzer gelişim, faiz için de geçerlidir. Faiz ile reel ekonomik büyüme arasındaki ilişki, bir noktaya kadar (+) yönlü iken bu noktadan sonra ilişki, (-) yönlü olarak gelişmektedir; aralarında doğrusal ilişki bulunmamaktadır. Reel ekonomik büyüme ile TÜFE arasında (+) yönlü doğrusal bir ilişki bulunmaktadır. Faiz arttıkça reel ekonomik büyüme de artmaktadır.

Türkmenistan ekonomisinde Devlet borçlanmasının, GSYİH'ya oranını etkileyen unsurlar ise döviz € ve faizdir. Euro kuru ile Devlet borçlanmasının, GSYİH'ya oranı arasındaki ilişki, bir noktaya kadar (-) yönlü iken bu noktadan sonra ilişki, (+) yönlü olarak gelişmektedir; aralarında doğrusal ilişki bulunmamaktadır. Faiz ile Devlet borçlanmasının, GSYİH'ya oranı arasında doğrusal (+) yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Faizler arttıkça Devlet borçlanmasının, GSYİH'ya oranı da artmaktadır.

Türkiye ekonomisinde reel ekonomik büyümeyi en çok etkileyen unsurlar döviz € ve TÜFE'dir. Reel ekonomik büyüme ile döviz € arasında (-) yönlü ilişki vardır; Euro kuru düştükçe reel ekonomik büyüme artmaktadır. Reel ekonomik büyüme ile TÜFE arasında (+) yönlü ilişki vardır; TÜFE düştükçe reel ekonomik büyüme de azalmaktadır. Türkiye ekonomisinde Devlet borçlanmasının, GSYİH'ya oranını en çok etkileyen unsurlar faiz ve TÜFE'dir. Her iki unsurun da Devlet borçlanmasının, GSYİH'ya oranı ile doğrusal ilişkileri bulunmamaktadır. Faiz ve TÜFE ile Devlet borçlanmasının, GSYİH'ya oranı arasındaki ilişki (+) yönlü iken bir noktadan sonra ilişki, (-) yönlü olmaktadır.

4.3 Genel Sonuçların Değerlendirilmesi

Çalışmada elde edilen temel sonuçlar, küresel ekonomik krizlerin Türkiye ve Avrasya Ülkeleri üzerindeki etkileri, ülkelerin ekonomik yapılarına ve dışa bağımlılık ve entegrasyonlarına göre farklılık göstermiştir. Rusya ekonomisinde reel ekonomik büyümeyi Euro ve US-\$ kurları etkilerken, Kazakistan ekonomisinde Euro kuru, Belarus ekonomisinde Euro ve US-\$ kurları, Türkmenistan'da Euro kuru ve faiz ve Türkiye'de Euro kuru ve Tüfe etkilemektedir. Rusya ekonomisinde Devlet borçlanmasının, GSYİH'ya oranını etkileyen unsurlar Euro kuru, faiz 1, faiz 2 ve TÜFE iken Kazakistan ekonomisinde US-\$ kuru, faiz ve TÜFE; Belarus'da US-\$ kuru, faiz ve TÜFE; Türkmenistan'da Euro kuru ve faiz ve Türkiye'de de faiz ve TÜFE etkilemiştir.

Rusya, reel ekonomik büyümeyi arttırmak ve Devlet borçlanmasının, GSYİH'ya oranını düşürmek için özellikle Euro kuru, faiz ve TÜFE göstergelerinde iyileştirici ekonomik politikalarını düzenlemelidir. Kazakistan ise Euro kuru, US-\$ kuru, faiz ve TÜFE göstergelerinde yoğunlaşmalıdır. Aynı durum, Belarus için de geçerlidir. Türkmenistan ise ekonomi politikalarında Euro kuruna ve faizlere ağırlıklı önem verilmelidir. Buna karşın Türkiye'de Euro kuru, TÜFE ve faizler, ekonomi politikaları oluşturulurken dikkate alınmalıdır. Böylece reel ekonomik büyüme artmakta ve Devlet borçlanmasının, GSYİH'ya oranı azalmaktadır.

Finansal risklerin belirlenmesi ile birlikte gerekli tedbirler alındığı takdirde reel ekonomik büyüme sağlanabilmekte ve borçlanma istikrarlı hale gelebilmektedir. Ayrıca cari açık azalmakta, refah artmakta ve borçlanma azalmaktadır. Bunun sonucunda gelen finansal istikrar, Avrasya'nın ekonomik yapısını güçlü hale getirecektir. Finansal risklerin belirlenmesi ile alınacak olan ekonomik önlemler, güçlü bir Avrasya ekonomisini sağlayabilmektedir. Güçlü bir Avrasya ekonomisi de küresel yapının şekillendirilmesinde önemli bir rol üstlenebilecektir.

5 Sonuç

Çalışmada elde edilen temel sonuçlar, küresel ekonomik krizlerin Türkiye ve Avrasya Ülkeleri üzerindeki etkileri, ülkelerin ekonomik yapılarına ve dışa bağımlılık ve entegrasyonlarına göre farklılık göstermiştir. Rusya ekonomisinde reel ekonomik büyümeyi Euro ve US-\$ kurları etkilerken, Kazakistan ekonomisinde Euro kuru, Belarus ekonomisinde Euro ve US-\$ kurları, Türkmenistan'da Euro kuru ve faiz ve Türkiye'de Euro kuru ve Tüfe etkilemektedir. Rusya ekonomisinde Devlet borçlanmasının, GSYİH'ya oranını etkileyen unsurlar Euro

kuru, faiz 1, faiz 2 ve TÜFE iken Kazakistan ekonomisinde US-\$ kuru, faiz ve TÜFE; Belarus'da US-\$ kuru, faiz ve TÜFE; Türkmenistan'da Euro kuru ve faiz ve Türkiye'de de faiz ve TÜFE etkilemiştir.

Rusya, reel ekonomik büyümeyi arttırmak ve Devlet borçlanmasının, GSYİH'ya oranını düşürmek için özellikle Euro kuru, faiz ve TÜFE göstergelerinde iyileştirici ekonomik politikalarını düzenlemelidir. Kazakistan ise Euro kuru, US-\$ kuru, faiz ve TÜFE göstergelerinde yoğunlaşmalıdır. Aynı durum, Belarus için de geçerlidir. Türkmenistan ise ekonomi politikalarında Euro kuruna ve faizlere ağırlıklı önem verilmelidir. Buna karşın Türkiye'de Euro kuru, TÜFE ve faizler, ekonomi politikaları oluşturulurken dikkate alınmalıdır. Böylece reel ekonomik büyüme artmakta ve Devlet borçlanmasının, GSYİH'ya oranı azalmaktadır.

Türkiye'nin ve Avrasya Ülkeleri'nin şoklara karşı kırılganlıklarını azaltmak, küresel rekabet güçlerini arttırmak ve dışa olan bağımlılıklarını azaltmak için küresel anlamda rekabet güçlerini arttırıcı ekonomik politikalarını oluşturmak ve geliştirmek için stratejiler oluşturmalıdır.

Kaynakça

- <http://avrasyamerkezi.okan.edu.tr/sayfa/avrasya-ulkeleri>; 2014.
- Bieke; Barckow, 2002 **Risk Management mit Finanzderivaten**. Oldenbourg Verlag, München.
- Bolak, 2004. **Risk ve Risk Yönetimi**. Birsen Yayınevi, İstanbul.
- Williams, 2002. **International Trade and Investments: A managerial Approach**. John Wiley and Sons., Toronto.
- IMF Raporu; 2014.
- Çiğdem, Yakupoğlu, **Doğrusal Olmayan Modellerin Uyumunda Farklı İstatistik Paket Programlarının Karşılaştırılması**, 3. Tarımda bilgisayar Uygulamaları Sempozyumu. 3-6 Ekim 1999 Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Beyaz Rusya Merkez Bankası, 2014. www.nbrb.by/engl/
- Kazakistan Merkez Bankası, 2014. www.nationalbank.kz/
- Keskintürk; Şahin. **Doğrusal olmayan Regresyon Analizinde Gerçek Değer Kodlamalı Genetik**
- **Algoritma**. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 8 Sayı: 15, Bahar 2009.
- Rusya Merkez Bankası, 2014. www.cbr.ru/eng/
- TCMB, 2014. tcmb.gov.tr
- Türkmenistan Merkez Bankası, 2014. www.cbt.tm/
- World Bank, 2014. Country Reports, <http://data.worldbank.org>